

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 14 квітня 2021 р. № 366-р
Київ

Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року

1. Схвалити Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, що додається.

2. Міністерству розвитку громад та територій разом з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади:

у тримісячний строк розробити та подати Кабінетові Міністрів України проект плану заходів з реалізації Національної стратегії на 2021-2022 роки, схваленої цим розпорядженням;

починаючи з 2022 року розробляти та подавати Кабінетові Міністрів України проект дворічних планів заходів з реалізації Національної стратегії, схваленої цим розпорядженням.

Прем'єр-міністр України

Д.ШМИГАЛЬ

Інд. 80

СХВАЛЕНО
розпорядженням Кабінету Міністрів України
від 14 квітня 2021 р. № 366-р

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ **із створення безбар'єрного простору в Україні на період** **до 2030 року**

Розділ I. Загальні положення

У цій Стратегії терміни вживаються в такому значенні:

безбар'єрність - загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності;

гендерна рівність - рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства;

доступність - забезпечення рівного доступу всім групам населення до фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів та послуг, як у міських, так і в сільських районах;

об'єкти фізичного оточення - будівлі і споруди, об'єкти благоустрою та транспортної інфраструктури;

стала мобільність - організація переміщення людей, що знижує рівень впливу на навколишнє середовище і передбачає розвиток інтегрованої системи громадського транспорту, мережі пішохідних та велосипедних шляхів;

універсальний дизайн - дизайн об'єктів фізичного оточення, програм та послуг, максимально придатний для використання всіма групами населення без необхідності додаткової адаптації чи спеціального дизайну. Універсальний дизайн не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп осіб з інвалідністю, де це необхідно.

Термін "**маломобільні групи населення**" вживається у значенні, наведеному в Законі України "Про регулювання містобудівної діяльності", термін "**особа з інвалідністю**" вживається у значенні, наведеному в Законі України "Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні".

Вступ

Відповідно до **Конституції України** людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Разом з тим перед багатьма громадянами України стоїть ряд бар'єрів у реалізації своїх прав,

отриманні доступу до публічних послуг та повноцінної участі у культурному, політичному та суспільному житті. Ці бар'єри наявні у різних сферах - від доступності до громадських та житлових будівель до працевлаштування чи культурного життя.

Відсутність безбар'єрного середовища не лише створює проблеми для мільйонів громадян, але і призводить до загального погіршення добробуту кожної людини. Проблеми наявні у загальному доступі до інфраструктури (як фізичної, так і цифрової), а також у кожній сфері життя людини, зокрема ускладнений доступ до громадського транспорту та об'єктів фізичного оточення, відсутність адаптації інформації, сайтів та додатків для всіх громадян, суспільне несприйняття, бар'єри у доступі до освіти, роботи. Крім того, недостатній рівень забезпечення статистичними даними не дає змогу точно визначити кількість людей, які щодня стикаються з тими чи іншими бар'єрами, та, як наслідок, ускладнює процес формування та реалізації державної політики для усунення цих бар'єрів.

Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (далі - Стратегія) спрямована на визначення ключових проблем та формування рішень для їх розв'язання/мінімізації.

Стратегія орієнтується на провідні документи щодо створення безбар'єрного простору, зокрема [Конвенцію про права осіб з інвалідністю](#), ратифіковану Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI, [Європейську соціальну хартію \(переглянути\)](#), ратифіковану Законом України від 14 вересня 2006 р. № 137-V, [Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок](#), міжнародну ініціативу "Партнерство Біарріц".

Крім того, під час розроблення ініціатив було проаналізовано ряд кращих міжнародних практик створення безбар'єрного простору, зокрема країн Європейського Союзу, Канади, Сінгапуру, Японії, Великобританії, США.

Положення Стратегії враховують весь ряд напрацьованих раніше стратегічних документів в Україні, зокрема щодо створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю, розвитку молоді, захисту прав людини, подолання нерівності (у тому числі гендерної).

Мета Стратегії

Метою Стратегії є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики.

Очікувані результати

Очікуваним результатом реалізації Стратегії є визначення та суспільна підтримка стратегічного курсу держави у сфері створення безбар'єрного простору, послідовна реалізація якого дасть можливість кожній людині:

- отримати безперешкодний доступ до об'єктів фізичного оточення;
- отримувати інформацію у найзручніший спосіб;

отримати спрощений доступ до цифровізованих та аналогових державних та соціальних послуг;

отримати рівні умови участі у всіх сферах життя суспільства;

отримати умови та рівні можливості для занять фізичною культурою та спортом;

отримати рівні умови та можливості для культурного (мистецького) та/або креативного вираження, провадження культурної діяльності; доступу до культурних послуг, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них;

брати участь у політичних процесах та громадській діяльності;

отримати рівні можливості та вільний доступ до освіти;

отримати рівні умови та можливості у сфері зайнятості, а також заняття підприємництвом.

Завдяки імплементації Стратегії:

безбар'єрність стане наскрізним принципом державної політики та включатиметься до всіх довгострокових рішень та програм на національному та місцевому рівні;

кошти державного та місцевих бюджетів спрямовуватимуться виключно на придбання товарів, робіт та послуг, що в розумінні Стратегії будуть доступними для кожного;

отримано актуальну інформацію про стан доступності будівель, інфраструктури, транспорту, інформації, цифрових послуг для планування програм та інвестицій в створення безперешкодного середовища;

затвержені та запроваджуватимуться стандарти доступу до товарів та послуг, що пропонуються приватним сектором.

Підхід до побудови розділів Стратегії

Стратегія складається з двох основних рівнів: рамкових умов безбар'єрності та стандартів безбар'єрності.

Перший рівень визначає доступність людини до фізичної, інформаційної та цифрової інфраструктури та участі у суспільно-політичних процесах та можливості самореалізації.

Другий рівень фокусується на створенні умов безбар'єрності в окремих сферах життя. Такими сферами є сфери освіти та економічної діяльності (зайнятості та підприємництва). Організаційний рівень включатиме розроблення та впровадження методології та індикаторів моніторингу реалізації принципів безбар'єрності на національному та місцевому рівні та комунікаційні кампанії. Для реалізації Стратегії Кабінетом Міністрів України кожні два роки затверджуватиметься план заходів з реалізації Стратегії.

Кожен тематичний напрям Стратегії побудований відповідно до уніфікованої структури, яка включає в себе:

визначення візії напрямку;

аналіз поточного стану та визначення ключових проблем за напрямом;

визначення стратегічних цілей;

формування завдань, спрямованих на досягнення стратегічних цілей;

визначення цільових індикаторів за напрямом;

визначення очікуваних результатів за напрямом.

Використання такої структури дає змогу чітко визначити сутність напрямку, зрозуміти поточну ситуацію та існуючі проблеми, сформулювати стратегічні цілі, визначити завдання, які необхідно виконати, та встановити цільові індикатори, прогрес у досягненні яких доцільно відстежувати для здійснення загального моніторингу стану виконання Стратегії.

Розділ II. Стратегічний курс за напрямами безбар'єрності

Напрямок 1. Фізична безбар'єрність

Візія

Усі об'єкти фізичного оточення доступні для всіх соціальних груп незалежно від віку, стану здоров'я, інвалідності, майнового стану, статі, місця проживання та інших ознак.

Аналіз поточного стану та визначення ключових проблем

На сьогодні переважна більшість об'єктів фізичного оточення не є адаптованими для переміщення/користування ними осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Переважає частина громадського транспорту (автобуси, тролейбуси, трамваї), а також міжміського, міжнародного авто- та залізничного сполучення є застарілою та недоступною, що унеможливує перевезення осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (відсутні пандуси, облаштовані місця для осіб з числа маломобільних груп населення, вказівники, звукові сигнали, титрована інформація тощо).

Ключовими причинами даної проблеми є відсутність системи моніторингу, недосконалість відповідної нормативно-правової та нормативної бази, відсутність кваліфікованих кадрів.

Висновок 1. Відсутня дієва система моніторингу і контролю у сфері доступності.

Недостатній рівень забезпечення актуальними статистичними даними щодо доступності об'єктів фізичного оточення та транспорту ускладнює процес формування та реалізації державної політики у сфері доступності.

Варто також зазначити, що через відсутність фахового і незалежного моніторингу доступності на національному рівні суспільство недостатньо інформоване про стан фізичної безбар'єрності в Україні.

На даний час відсутній механізм контролю за створенням підприємствами, установами та організаціями умов для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю.

Висновок 2. На сьогодні нормативно-правова та нормативна база є недосконалою.

Найвні суперечності між діючими вимогами пожежної безпеки, державними стандартами, нормативами, технічними умовами, що ускладнює процес імплементації положень із створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Деякі з положень державних будівельних норм, якими, зокрема, регламентуються питання доступності, відрізняються та суперечать одне одному, а формат їх викладення є ускладненим для сприйняття фахівцями різного рівня досвіду.

Висновок 3. Недостатня кількість кваліфікованих фахівців у сфері містобудування, архітектури і транспорту щодо доступності.

Відсутня система сертифікації фахівців з підтвердження навичок з питань доступності.

Стратегічні цілі

Стратегічними цілями є:

моніторинг і контроль у сфері доступності об'єктів фізичного оточення та транспорту на систематичній основі;

нормативно-правова та нормативна база у сфері доступності об'єктів фізичного оточення та транспорту ефективна, гармонізована та відповідає сучасним вимогам;

фахівці у сфері містобудування, архітектури і транспорту висококваліфіковані щодо доступності.

Завдання, спрямовані на досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічної цілі “Моніторинг і контроль у сфері доступності об'єктів фізичного оточення та транспорту на систематичній основі” визначено такі завдання:

щодо запровадження системи збору, аналізу та оприлюднення інформації про стан доступності об'єктів фізичного оточення та транспорту в Україні:

- розроблення порядку проведення моніторингу доступності об'єктів фізичного оточення, транспорту відповідно до встановлених норм доступності;

- розроблення уніфікованого інструментарію моніторингу доступності об'єктів фізичного оточення та транспорту громад;

збір і поширення достовірної інформації про доступність об'єктів фізичного оточення, а також встановлення вимог до публічних закладів щодо інформування про наявні умови доступності їх будівель і приміщень;

щодо поширення практик системного залучення місцевих громад та їх представників до контролю за реалізацією політики в частині створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення та політик із сталої мобільності:

- аналіз ефективності діяльності “комітетів доступності” як консультативно-дорадчих органів при місцевих органах виконавчої влади;

- забезпечення обов'язкового долучення громадськості до процесу прийняття рішень в частині створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення та із сталої мобільності на місцях;

- забезпечення своєчасного та належного реагування органів державної влади і органів місцевого самоврядування на звернення громадян щодо незабезпечення доступності об'єктів фізичного оточення;

щодо налагодження дієвого механізму державного контролю і притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства в частині незабезпечення доступності:

- удосконалення системи контролю за дотриманням нормативно-правових актів і національних стандартів у сфері доступності;

- створення дієвого і прозорого механізму контролю за дотриманням вимог законодавства в частині забезпечення умов доступності об'єктів фізичного оточення для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;

- створення дієвого механізму залучення громадських об'єднань до контролю за виконанням норм законодавства в частині забезпечення доступності;

- створення дієвого механізму притягнення до відповідальності за незабезпечення умов доступності об'єктів фізичного оточення для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;

- створення дієвого і прозорого механізму контролю за додержанням приватними і комунальними підприємствами та організаціями, які надають послуги з перевезення пасажирів, вимог законодавства щодо спеціального обладнання транспортних засобів для безперешкодного користування їх послугами маломобільними групами населення;

- налагодження міжгалузевої взаємодії між різними органами влади під час впровадження заходів із створення фізичної безбар'єрності;

- встановлення відповідальності за нестворення фізичного безбар'єрного простору на місцевому рівні;

встановлення вимог до власників об'єктів громадського призначення щодо забезпечення їх доступності з перехідними положеннями і визначенням періоду, до якого ці вимоги мають бути виконані.

Для досягнення стратегічної цілі “Нормативно-правова та нормативна база у сфері доступності об'єктів фізичного оточення та транспорту ефективна, гармонізована та відповідає сучасним вимогам” визначені такі завдання:

щодо формування та реалізації політики в частині створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення:

чітке визначення у відповідних нормативно-правових актах термінів “фізична безбар'єрність”, “безбар'єрний простір”, “безбар'єрність”, “фізичне оточення”, “об'єкти фізичного оточення”, “транспортна інфраструктура”, “соціальна інфраструктура”, “просторове планування”, “просторовий розвиток”;

створення механізмів фінансування заходів із забезпечення фізичної безбар'єрності;

запровадження механізму долучення управителів, співвласників або об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлово-експлуатаційних контор до забезпечення доступності будівель, що перебувають в їх управлінні;

розроблення механізму заохочення до забезпечення доступності для громадян, підприємств та організацій (спеціальний фонд, державні та місцеві податкові пільги, інформаційна підтримка тощо);

розроблення типових програм доступності та інклюзивного розвитку територій для населених пунктів різного розміру та забезпечення їх прийняття у вигляді нормативно-правових актів місцевого самоврядування;

проведення наскрізного аналізу державних політик, законодавства та практик органів державної та місцевої влади щодо забезпечення фізичної доступності;

актуалізація існуючої нормативної бази щодо забезпечення фізичної доступності для гармонізації на національному рівні та приведення у відповідність з міжнародними стандартами;

розроблення механізмів впровадження положень Стратегії щодо забезпечення фізичної доступності на місцевому рівні;

забезпечення стійких механізмів фінансування ініціатив, спрямованих на створення фізичної доступності, за рахунок державного бюджету та інших джерел;

вдосконалення державних будівельних норм з метою гармонізації їх положень, пов'язаних із забезпеченням фізичної доступності;

розроблення нормативних документів щодо влаштування доступності, а саме типових рішень щодо існуючої забудови, окремих споруд;

перегляд частки паркомісць для осіб з інвалідністю та запровадження механізмів диференційованої частки місць залежно від виду установи/закладу;

щодо формування та реалізації політик сталої мобільності:

забезпечення розроблення та прийняття “планів сталої міської мобільності” у громадах з урахуванням інклюзивності та принципів сталої міської мобільності;

забезпечення механізму недопущення спрямування коштів державного та місцевих бюджетів на закупівлю обладнання, придбання транспортних засобів і оплату послуг чи робіт, які не передбачають інклюзивності та/або не відповідають принципам сталої міської мобільності;

стимулювання виробництва вітчизняними підприємствами транспортних засобів, спеціального і допоміжного устаткування для перевезення та переміщення маломобільних груп населення, а також виготовлення відповідних інформаційних та технологічних засобів (піктограм, інформаційних щитів, електронних табло тощо);

забезпечення під час закупівлі за державні кошти рухомого складу транспорту (міського, міжміського, міжнародного сполучення), придбання моделей, які максимально пристосовані для перевезення маломобільних груп населення, а також дообладнання

існуючого парку спеціальними і допоміжними засобами для перевезення та переміщення осіб з числа таких груп;

встановлення технічних вимог (специфікацій) доступності до громадського транспорту. Включення вимоги доступності до технічної специфікації публічної закупівлі транспортних засобів, а також до ліцензійних умов для підприємств, які здійснюють перевезення пасажирів;

забезпечення закупівлі залізничних пасажирських вагонів, які відповідатимуть вимогам доступності, а також дообладнання існуючого рухомого складу допоміжними засобами забезпечення доступності шляхом включення вимоги доступності до технічної специфікації публічної закупівлі рухомого складу;

унормування вимог доступності посадкових майданчиків у державних будівельних нормах, а також забезпечення проектування та будівництва посадкових майданчиків таким чином, що дозволяє маломобільним групам населення самостійний вхід та вихід з та до низькопідлогових одиниць транспорту;

щодо застосування кращих практик та стандартів доступності під час розроблення норм і державних стандартів:

- запровадження нових або удосконалення діючих норм і стандартів забезпечення доступності багатоквартирних будинків, що не мають ліфтів;

- запровадження нових або удосконалення діючих норм і стандартів інклюзивності спеціалізованих установ (місць несвободи, шкіл-інтернатів, геріатричних пансіонатів, психоневрологічних диспансерів тощо) з урахуванням відповідних особливостей і вимог безпеки;

- запровадження нових або удосконалення діючих норм і стандартів забезпечення доступності під час реконструкції і капітального ремонту;

- удосконалення законодавства, що регулює питання пристосування об'єктів культурної спадщини для потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;

- запровадження нових або удосконалення діючих норм і стандартів, універсальних тимчасових рішень щодо забезпечення доступності будівель і споруд державної і комунальної форми власності на період до здійснення капітальних змін із забезпечення вимог безпеки;

- запровадження нових або удосконалення діючих норм і стандартів інклюзивності засобів отримання інформації у просторі згідно з кращими світовими практиками;

- запровадження нових або удосконалення діючих норм і стандартів інклюзивності пішохідних шляхів з урахуванням принципів сталої міської мобільності.

Для досягнення стратегічної цілі “Фахівці у сфері містобудування, архітектури і транспорту висококваліфіковані щодо доступності” визначені такі завдання:

щодо підвищення кваліфікації з питань доступності та універсального дизайну спеціалістам у сфері містобудування, архітектури і транспорту:

- забезпечення набуття спеціалістами у сфері містобудування, архітектури і транспорту сучасних компетенцій із створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, універсального дизайну, сталої міської мобільності тощо;

- включення до навчальних програм підготовки фахівців у сфері архітектури і будівництва навчального курсу з вивчення законодавства та нормативних актів з доступності та інклюзивності об'єктів фізичного оточення, а також принципів універсального дизайну;

- проведення тренінгів та/або курсів з норм доступності та принципів універсального дизайну для обласних/місцевих проєктувальників, відділів архітектури і управління капітального будівництва;

- проведення роз'яснювальної роботи серед суб'єктів прийняття управлінських рішень (державних службовців, замовників, проєктувальників, виконавців, перевізників) з важливості створення фізичної безбар'єрності;

щодо створення державної системи безоплатної обов'язкової сертифікації з питань доступності для спеціалістів у сфері містобудування, архітектури і транспорту:

- запровадження системи сертифікації з підтвердження навичок з питань доступності для фахівців у сфері архітектури і будівництва;

- запровадження системи добровільної та безоплатної сертифікації представників громадськості (он-лайн).

Цільові індикатори

За стратегічною ціллю “Моніторинг і контроль у сфері доступності об'єктів фізичного оточення та транспорту на систематичній основі”:

розроблено інструментарій та забезпечено проведення моніторингу доступності об'єктів фізичного оточення, транспорту;

створено дієвий і прозорий механізм контролю за дотриманням вимог законодавства в частині забезпечення умов доступності об'єктів фізичного оточення для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

За стратегічною ціллю “Нормативно-правова та нормативна база у сфері доступності об'єктів фізичного оточення та транспорту ефективна, гармонізована та відповідає сучасним вимогам”:

включено вимоги доступності до технічної специфікації публічної закупівлі транспортних засобів, а також до ліцензійних умов для підприємств, які здійснюють перевезення пасажирів;

гармонізовано і не суперечать одне одному положення законодавства в частині забезпечення доступності (вимоги пожежної безпеки, державні стандарти, норми, технічні умови та державні будівельні норми).

За стратегічною ціллю “Фахівці у сфері містобудування, архітектури і транспорту висококваліфіковані щодо доступності”:

розроблено і впроваджено систему сертифікації з підтвердження знань та навичок у галузі доступності для фахівців сфери архітектури і будівництва;

розроблено і впроваджено систему добровільної та безоплатної сертифікації представників громадськості (он-лайн).

Очікувані результати за напрямом

Досягнення стратегічних цілей дасть змогу досягти фізичної безбар'єрності в державі завдяки:

дотриманню загальноприйнятих практик створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення та сталої мобільності на державному та місцевих рівні;

приведенню підзаконних нормативно-правових актів та рішень місцевих органів влади у сфері громадського транспорту у відповідність із законодавством;

гармонізації законів, підзаконних актів, норм і стандартів у сфері забезпечення фізичної доступності та їх приведенню з міжнародними стандартами;

розробленню і впровадженню дієвого механізму моніторингу і контролю за дотриманням норм та стандартів у сфері доступності;

використанню коштів державного та місцевих бюджетів для придбання товарів, робіт, послуг, які є доступними для кожної людини;

покращенню якості освіти і компетенцій спеціалістів сфери будівництва і архітектури;

збільшенню питомої ваги об'єктів фізичного оточення, які відповідають вимогам доступності, від загальної кількості;

збільшенню питомої ваги одиниць громадського транспорту, які відповідають вимогам доступності, від загальної кількості одиниць громадського транспорту;

збільшенню частки фахівців у сфері архітектури і будівництва (зокрема у сфері технічного нагляду і контролю), які пройшли сертифікацію щодо знання норм законодавства та нормативних актів з доступності, а також принципів універсального дизайну.

Напрямок 2. Інформаційна безбар'єрність

Візія

Люди незалежно від їх функціональних порушень чи комунікативних можливостей мають доступ до інформації в різних форматах та з використанням технологій, зокрема шрифт Брайля, великошрифтовий друк, аудіодискрипція (тифлокоментування), переклад жестовою мовою, субтитрування, формат, придатний для зчитування програмами екранного доступу, формати простої мови, легкого читання, засоби альтернативної комунікації.

Аналіз поточного стану та визначення ключових проблем

Висновок 1. На даний момент державні органи не забезпечують повноцінної інформаційної доступності, а тому необхідні зміни в наданні публічної інформації.

Робота органів державної влади і органів місцевого самоврядування та інструменти громадського контролю (публічна інформація, участь у громадських обговореннях, спостереження за засіданнями) недостатньо адаптовані для осіб з порушеннями зору, слуху та осіб з порушенням інтелектуального розвитку.

Через це не всі громадяни мають можливість отримати належну інформацію про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, а також надати запити та отримати інформацію у зручному для них форматі.

Головними причинами цієї проблеми є недостатньо врегульована нормативна база щодо доступності публічної інформації, відсутність відповідних засобів та кваліфікації державних службовців.

Висновок 2. Виборчий та судовий процес не завжди інформаційно доступні для всіх груп населення та потребують нормативного врегулювання.

Особи з порушеннями зору, слуху та особи з порушенням інтелектуального розвитку не завжди мають доступ до інформації в межах виборчого та судового процесів. А інформаційні продукти, які використовуються в ході судового та виборчого процесу, не завжди відповідають критеріям доступності інформації.

Причинами цього є те, що не імплементовано норми Виборчого кодексу України у форматі надання інформації в ході виборчого процесу для осіб з порушеннями зору, слуху. Крім того, [Виборчий кодекс України](#) не містить положень щодо доступності інформації для осіб з порушенням інтелектуального розвитку.

Активному залученню до судових процесів перекладачів жестової мови заважає незнання ними специфічної юридичної термінології, необхідної для участі у судовому процесі і забезпеченні прав осіб з порушеннями слуху. У [Кримінальному процесуальному кодексі України](#) не зазначена необхідність залучення перекладача жестової мови, зокрема слідчим суддею, прокурором та в інших випадках.

Висновок 3. Переважна більшість медіапродукції не адаптована для осіб з порушеннями зору, слуху та з порушенням інтелектуального розвитку, тому це питання потребує нормативного врегулювання.

Особи з порушеннями зору, слуху та з порушенням інтелектуального розвитку не завжди мають доступ до теле- та радіоконтенту, а особи з порушеннями зору та слуху - до кіно та іншої культурної продукції та до перегляду спортивних подій.

Серед причин виникнення цієї проблеми є те, що на законодавчому рівні не врегульовано порядок та умови, відповідно до яких телерадіоорганізації (незалежно від форми власності та підпорядкування) забезпечують субтитрування або переклад на жестову мову офіційних повідомлень, кіно-, відеофільмів, передач і програм. Крім того, проблемним є і низький рівень використання телерадіоорганізаціями засобів дублювання аудіовізуальної інформації для осіб з порушеннями зору та слуху.

Висновок 4. На сьогодні публічні послуги та сервіси екстреної допомоги не адаптовані для всіх груп населення.

Громадяни з порушеннями зору, слуху та з порушенням інтелектуального розвитку не завжди мають доступ до інформації у сфері публічних послуг. Крім того, такі громадяни не завжди мають доступ до інформації від приватних компаній сфери послуг у банківській, туристично-рекреаційній та інших сферах. Важливою проблемою є і те, що в осіб з порушеннями зору, слуху та осіб з порушенням інтелектуального розвитку відсутня можливість безбар'єрного виклику екстрених служб (112), а стандарти екстреного оповіщення не враховують потреби цих осіб.

Причиною цього є відсутні єдині стандарти для інформаційної доступності банків, туристичних та транспортних компаній, закладів рекреації, медичної та освітньої сфери та інших закладів сфери послуг для доступності для осіб з порушеннями зору, слуху та осіб з порушенням інтелектуального розвитку. Також відсутні відповідні стандарти реагування на екстрені ситуації (сигналізації) для оповіщення осіб з порушеннями зору, слуху та осіб з порушенням інтелектуального розвитку в стаціонарних закладах медицини та рекреаційних закладах.

Крім того, держава не забезпечує доступність інформації в процесі отримання публічних послуг, а також інформаційної доступності екстрених служб.

Стратегічні цілі

Стратегічними цілями є:

- доступність для всіх інформації, яка надходить від суб'єктів владних повноважень;
- доступність інформації у ході судового та виборчого процесу;
- доступність для всіх інформації, яку транслюють телерадіоорганізації та яка необхідна для участі у культурному житті, проведенні дозвілля і відпочинку та заняття спортом;
- доступність для всіх інформації та комунікації в ході отримання публічних послуг.

Завдання, спрямовані на досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічної цілі “Доступність для всіх інформації, яка надходить від суб'єктів владних повноважень” визначено такі завдання:

- щодо спрощення доступу громадян до отримання публічної інформації:
  - врегулювання вимог до доступності інформації, що оприлюднюється суб'єктами владних повноважень, використовується ними в процесі своєї діяльності;
  - надання інформації, що розповсюджується суб'єктами владних повноважень на запит осіб з інвалідністю у доступних та придатних для них форматах, своєчасно і без додаткової оплати;
  - запровадження механізму моніторингу та контролю за дотриманням законодавства щодо доступності інформації;

- забезпечення інформацією щодо функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування для всіх суспільних груп;

щодо запровадження та популяризації форматів простої мови та легкого читання:

- законодавче врегулювання застосування форматів простої мови та легкого читання;
- унормування викладення нормативних документів у форматі простої мови.

Для досягнення стратегічної цілі “Доступність інформації у ході судового та виборчого процесу” визначено такі завдання:

щодо забезпечення інформаційної доступності судового процесу:

- врегулювання порядку надання особам з порушеннями зору, слуху та особам з порушенням інтелектуального розвитку інформації в доступних для них форматах про зміст та хід судової справи, а також під час їх участі в судових засіданнях;

щодо забезпечення інформаційної доступності виборчого процесу:

- внесення змін до [Виборчого кодексу України](#) щодо забезпечення доступу до інформації осіб з порушенням інтелектуального розвитку;
- імплементація норм оновленого [Виборчого кодексу України](#).

Для досягнення стратегічної цілі “Доступність для всіх інформації, яку транслюють телерадіоорганізації та яка необхідна для участі у культурному житті, проведенні дозвілля і відпочинку та заняття спортом” визначено такі завдання:

щодо регулювання інформаційної доступності засобів масової інформації та закладів культури:

- визначення порядку та умов, відповідно до яких телерадіоорганізації (незалежно від форми власності та підпорядкування) забезпечують субтитрування або переклад на жестову мову офіційних повідомлень, кіно-, відеофільмів, передач і програм;

- запровадження механізмів заохочення застосування альтернативних форматів інформаційного супроводу (титрування, аудіодискрипція (тифлокоментування), жестова мова) в закладах культури;

щодо створення умов для інформаційної доступності медіаконтенту:

- нормативне врегулювання запровадження аудіодискрипції (тифлокоментування);
- запровадження механізмів стимулювання застосування аудіодискрипції (тифлокоментування), титрування та перекладу жестовою мовою медіапродукції, кінематографічних творів тощо;
- організація перекладу новин та іншої важливої інформації мовою легкого читання;
- врегулювання вживання жестової мови в інформаційній діяльності телерадіоорганізацій;

- забезпечення державних телерадіоорганізацій та акціонерного товариства “Національна суспільна телерадіокомпанія України” сучасним обладнанням для титрування, перекладу на жестову мову та аудіодискрипції (тифлокоментування).

Для досягнення стратегічної цілі “Доступність для всіх інформації та комунікації в ході отримання публічних послуг” визначено такі завдання:

щодо регулювання інформаційної доступності в сферах життя:

- врегулювання вимог доступності інформації під час надання публічних послуг у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, працевлаштування, фінансових, адміністративних, судових, культурних, спортивних та інших публічних послуг, які надаються юридичними особами, що фінансуються з державного та місцевого бюджетів, або які займають домінуюче становище на ринку або наділені спеціальними чи виключними правами в наданні послуг;

- унормування вимог та форматів подання інформації, яка зазначається на продуктах харчування, ліках, медичних виробках та інших товарах широкого вжитку;

- підтримка розвитку альтернативних засобів комунікації;

щодо запровадження інформаційної доступності у випадках екстрених ситуацій:

- запровадження стандартів оповіщення та сигналізації в екстрених ситуаціях, що враховують потреби осіб з порушеннями слуху, зору та осіб з порушенням інтелектуального розвитку у будь-яких приміщеннях чи громадських місцях;

- забезпечення доступності виклику екстрених служб (112) та роботи телефонів довіри, “гарячих” ліній з урахуванням комунікаційних потреб та можливостей осіб з порушеннями слуху, зору, мовлення та осіб з порушенням інтелектуального розвитку;

щодо підготовки фахівців для забезпечення інформаційної доступності:

- розроблення програм підготовки фахівців з аудіоопису, жестової мови та альтернативних засобів комунікації;

- забезпечення навчання фахівців з аудіоопису, жестової мови та альтернативних засобів комунікації.

Цільові індикатори

За стратегічною ціллю “Доступність для всіх інформації, яка надходить від суб’єктів владних повноважень”:

встановлено вимоги доступності інформації, що оприлюднюється суб’єктами владних повноважень;

визначено механізми моніторингу та контролю за дотриманням вимог законодавства щодо доступності інформації.

За стратегічною ціллю “Доступність інформації у ході судового та виборчого процесу”:

встановлено механізми забезпечення осіб з порушеннями зору, слуху та осіб з порушенням інтелектуального розвитку інформацією в ході судового процесу в доступних для них форматах;

визначено механізми забезпечення осіб з порушеннями зору, слуху та осіб з порушенням інтелектуального розвитку інформацією в ході виборчого процесу в доступних для них форматах.

За стратегічною ціллю “Доступність для всіх інформації, яку транслюють телерадіоорганізації та яка необхідна для участі у культурному житті, проведенні дозвілля і відпочинку та заняття спортом” - визначено механізми для стимулювання телерадіоорганізацій, демонстраторів фільмів для застосування аудіодискрипції (тифлокоментування), титрування та перекладу жестовою мовою медіапродукції, кінематографічних творів тощо.

За стратегічною ціллю “Доступність для всіх інформації та комунікації в ході отримання публічних послуг”:

встановлено вимоги доступності інформації та комунікації під час надання публічних послуг;

встановлено стандарти виклику екстрених служб допомоги (112) з урахуванням потреб осіб з порушеннями зору та слуху до 2022 року.

Очікувані результати за напрямом

Досягнення стратегічних цілей дасть змогу забезпечити інформаційну безбар’єрність в державі завдяки:

підвищенню доступності публічної інформації;

підвищенню доступу до інформації в ході судового та виборчого процесів;

підвищенню частки публічних послуг, в яких забезпечено доступну інформацію і комунікацію;

зростанню частки доступного культурного, спортивного та медіаконтенту;

реалізації інформаційно доступних систем екстреного оповіщення та доступності виклику екстрених служб;

зростанню частки заходів у сфері культури та спорту, для яких забезпечується титрування, переклад на жестову мову та аудіодискрипція (тифлокоментування).

Напрямок 3. Цифрова безбар’єрність

Візія

Усі суспільні групи мають доступ до швидкісного Інтернету, публічних послуг та публічної цифрової інформації.

Аналіз поточного стану та визначення ключових проблем

Висновок 1. Не всі громадяни мають доступ до цифрової інфраструктури та потребують розширення широкосмугового доступу до підключення в країні та комп'ютеризації громадських закладів.

На сьогодні 9,6 відсотка громадян проживають у селах та селищах, де відсутній принаймні один оператор фіксованого широкосмугового доступу до Інтернету, 35 відсотків всіх сільських мешканців не мають можливості підключитися до фіксованого широкосмугового доступу до Інтернету. Для 18 відсотків домогосподарств у селах вартість підключення до фіксованого широкосмугового доступу до Інтернету вдвічі перевищує медіанну ціну в містах. При цьому купівельна спроможність в цих населених пунктах значно менша. Водночас 22 відсотки громадян мешкають у населених пунктах, де відсутній будь-який мобільний Інтернет, 31 відсоток не мають можливості підключитися до мобільного широкосмугового доступу до Інтернету. Переважна більшість цих громадян мешкають у сільській місцевості.

Школи, бібліотеки та інші публічні місця, які можуть стати субститутами комп'ютеризації домогосподарств, недостатньо комп'ютеризовані та не завжди мають підключення до Інтернету. Наявна висока регіональна нерівність та непропорційна комп'ютеризація закладів освіти та культури в селах та селищах. Причинами цього є недостатня мотивація операторів та провайдерів провести Інтернет в комерційно непривабливі місця. Крім того, через низький рівень фінансування заклади освіти та культури не підключені до швидкісного Інтернету, недостатньо комп'ютеризовані та не мають необхідного програмного забезпечення.

Висновок 2. Українці мають порівняно низький рівень цифрової грамотності, а отже, необхідні програми та інфраструктура цифрової освіти.

Загальна оцінка цифрової грамотності всього населення свідчить про те, що 53 відсотки українців перебувають нижче позначки "базовий рівень". За рівнем цифрових компетенцій серед населення Україна значно відстає навіть від сусідніх Польщі (65 відсотків) та Угорщини (69 відсотків), тоді як у Німеччині кількість населення з цифровими навичками більше ніж в 1,5 раза вища (78 відсотків). У групі 40-49 років переважають ті, хто не мають достатніх цифрових навичок, а в групі 60-70 років таких людей майже 85 відсотків. Крім того, 57 відсотків мешканців сіл не мають базових цифрових навичок. Втім, попри відносно невеликий розрив між селами та містами (7-8 відсотків) у цьому показнику існує розрив між обласними центрами та всіма іншими населеними пунктами.

Серед причин - не повністю реалізоване навчання з використанням комп'ютерів та цифрових систем. На базі Мінцифри створено мережу хабів, які надають інструктаж щодо використання засобів доступу. На сьогодні в мережу хабів входять понад 500 бібліотек, центрів надання адміністративних послуг та інших закладів. Крім того, відсутня чітка екосистема формування цифрових навичок протягом усього життя. Програми цифрової освіти та STEM в школах, університетах, неформальній освіті та підвищення кваліфікації не узгоджені між собою. Проблемним є і те, що введення цифрових технологій у державних та соціальних послугах не завжди супроводжується паралельним навчанням цифровим навичкам (електронна черга в медичних закладах та e-Health загалом, електронні соціальні послуги тощо).

Висновок 3. Цифрові публічні сервіси (веб-сайти, додатки, цифрові послуги) недостатньо адаптовані для всіх груп населення, а тому потребують розроблення та впровадження відповідних стандартів.

Громадяни не завжди мають доступ до державних і комунальних сайтів, додатків та електронних послуг. Найбільш проблемним є доступ осіб з порушеннями зору, слуху та осіб з порушенням інтелектуального розвитку.

Причиною цього є те, що не всі державні сайти адаптовані для осіб з порушеннями зору, слуху та осіб з порушеннями інтелектуального розвитку, фізичними порушеннями. Така практика наявна, однак недостатньо масштабована та створює бар'єри у доступі до суспільно важливої інформації. Відсутня відповідна адаптація у державних та комунальних додатках. Також відсутня система належного тестування цифрових державних та соціальних послуг. Крім того, проблемою є недостатня підтримка держави локалізації додатків, які несуть соціальну цінність, українською мовою.

Стратегічні цілі

Стратегічними цілями є:

доступність для всіх швидкісного Інтернету та засобів доступу до Інтернету;

доступність усіх громадян до здобуття цифрової освіти;

доступність усіх громадян до цифрових послуг, а також державних веб-сайтів та додатків.

Завдання, спрямовані на досягнення стратегічних цілей

За стратегічною ціллю “Доступність для всіх швидкісного Інтернету та засобів доступу до Інтернету” визначено такі завдання:

щодо забезпечення доступу до ширококутного доступу до Інтернету:

- забезпечення технічної можливості підключення домогосподарств у сільській місцевості до фіксованого ширококутного доступу до Інтернету;

- забезпечення конкурентного середовища операторів та провайдерів фіксованого ширококутного доступу до Інтернету в населених пунктах;

- забезпечення наявності швидкісного мобільного ширококутного доступу із швидкістю не менше 2 Мбіт/с для населення;

- сприяння підвищенню покриття фіксованого ширококутного доступу та підключення домогосподарств в комерційно малопривабливій сільській місцевості;

щодо комп'ютеризації та ширококутного доступу до Інтернету соціальної інфраструктури:

- проведення комп'ютеризації об'єктів публічної інфраструктури (опорних шкіл, лікарень, пошти, державних структур, бібліотек);

- забезпечення підключення закладів соціальної інфраструктури та органів місцевого самоврядування до широкосмугового доступу до Інтернету із швидкістю не менше 100 Мбіт/с;

- забезпечення необхідним програмним забезпеченням та засобами доступу до Інтернету осіб з інвалідністю, закладів освіти та культури, а також бібліотек та інших хабів в межах населених пунктів;

щодо спрощення доступу до Інтернету вразливих груп населення:

- надання пільг для осіб з інвалідністю у придбанні засобів доступу до Інтернету та спеціального програмного забезпечення;

- забезпечення фінансової доступності Інтернету особам з інвалідністю, а також стимулювання надання пільгових тарифів для малозабезпечених осіб.

Для досягнення стратегічної цілі “Доступність усіх громадян до здобуття цифрової освіти” визначені такі завдання:

щодо спрощення доступу до цифрової освіти в всіх регіонах:

- створення освітніх серіалів, спрямованих на розвиток цифрових компетентностей різних категорій громадян;

- ініціювання інформаційних кампаній, спрямованих на популяризацію цифрових навичок серед населення інститутами громадянського суспільства;

- розширення мережі цифрових хабів, створення хабів на базі закладів загальної середньої освіти та центрів надання адміністративних послуг;

- запровадження обов’язкового навчання соціальних робітників базовим цифровим навичкам для надання підтримки особам похилого віку та особам з інвалідністю;

щодо адаптації освітнього процесу для всіх груп населення:

- адаптація програм цифрових навичок для осіб похилого віку;

- адаптація програм навчання цифровим навичкам з урахуванням доступності для осіб з порушеннями зору, слуху, рухової активності та когнітивними порушеннями;

- підготовка тренерів для навчання цифровим навичкам.

Для досягнення стратегічної цілі “Доступність для усіх громадян до цифрових послуг, а також державних веб-сайтів та додатків”:

щодо забезпечення онлайн-доступності до державних сайтів та додатків:

- затвердження вимог щодо доступності онлайн-ресурсів та онлайн-контенту, зокрема доступності нативних мобільних додатків, що повинні бути основані на останній версії стандарту WCAG (Web content accessibility guidelines - Настанови щодо доступності веб-вмісту) та інших загальноновизнаних стандартів доступності;

- запровадження тестування всіх державних онлайн-ресурсів та онлайн-контенту на відповідність стандартам доступності;

- посилення відповідальності та вдосконалення механізму контролю за дотриманням вимог стандартів у сфері доступності щодо публічних онлайн-ресурсів;

- розроблення та винесення на розгляд Верховної Ради України законопроекту щодо зобов'язання органів місцевого самоврядування, судової, виконавчої та законодавчої гілки влади, підприємств та організацій комунальної та державної форми власності забезпечувати відповідність онлайн-контенту та онлайн-ресурсів вимогам стандартів у сфері доступності;

- розроблення та оприлюднення корпусу української мови, в тому числі з аудіо- та текстовими даними, що буде сприяти створенню та розвитку існуючих сервісів автоматичного титрування, автоматичного озвучування тексту, автоматичного перекладу тощо;

- розроблення спеціальних електронних додатків для забезпечення осіб з інвалідністю з порушеннями зору, слуху, функцій верхніх кінцівок доступом до цифрових послуг;

щодо запровадження та поширення доступних цифрових публічних послуг:

- спрощення процесу отримання кваліфікованого електронного підпису для всіх суспільних груп;

- створення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери для адміністрування державної соціальної підтримки;

- створення окремого розділу на Єдиному державному веб-порталі електронних послуг з переліком послуг для вразливих суспільних груп;

- розроблення узгодженого та комплексного підходу щодо цифровізації сфер життя та наявності аналогових відповідників публічних послуг.

Цільові індикатори

За стратегічною ціллю “Доступність для всіх швидкісного Інтернету та засобів доступу до Інтернету”:

забезпечено технічну можливість підключення до фіксованого широкосмугового доступу із швидкістю 100 Мбіт/с для 95 відсотків населення до 2024 року;

забезпечено наявність мобільного широкосмугового доступу із швидкістю не менше 2 Мбіт/с для 95 відсотків населення до 2024 року;

підключено 95 відсотків закладів соціальної інфраструктури та органів місцевого самоврядування до широкосмугового доступу до Інтернету із швидкістю не менше ніж 100 Мбіт/с до кінця 2024 року;

розроблено (або адаптовано) та впроваджено відповідне україномовне програмне забезпечення для безперешкодного доступу до Інтернету для осіб з інвалідністю до кінця 2024 року;

розроблено план надання термінального обладнання для безперешкодного доступу до Інтернету для осіб з інвалідністю;

запроваджено адресну компенсацію витрат для забезпечення фінансової доступності до Інтернету особам з інвалідністю до кінця 2024 року.

За стратегічною ціллю “Доступність усіх громадян до здобуття цифрової освіти”:

пройдено 6 млн. громадян навчання цифровій грамотності до 2024 року;

мають доступ 95 відсотків громадян до навчання цифровим навичкам незалежно від місця проживання до 2024 року.

За стратегічною ціллю “Доступність усіх громадян до цифрових послуг, а також державних веб-сайтів та додатків”:

збільшено частку онлайн-ресурсів органів державної влади та місцевого самоврядування, що відповідають стандартам у сфері доступності:

20 відсотків до 2022 року;

50 відсотків до 2023 року;

90 відсотків до 2025 року;

затверджено удосконалені вимоги у сфері доступності онлайн-ресурсів до 2022 року;

80 відсотків публічних послуг доступні онлайн та адаптовані для осіб з інвалідністю до 2025 року.

Очікувані результати за напрямом

Досягнення стратегічних цілей дасть змогу досягти фізичної безбар’єрності в країні завдяки:

збільшенню рівня покриття доступу до фіксованого та мобільного широкосмугового доступу до Інтернету;

комп’ютеризації та підключенню до Інтернету соціальної інфраструктури;

створенню доступної системи цифрової освіти;

збільшенню цифрової доступності веб-сайтів та додатків;

цифровізації публічних послуг.

Напрямок 4. Суспільна та громадянська безбар’єрність

Візія

Забезпечено рівні можливості участі всіх людей, їх об’єднань та окремих суспільних груп у житті громад та держави, рівний доступ до суспільно-політичного та культурного життя, сприятливе середовище для фізичного розвитку та самореалізації, а також інклюзивне середовище як передумова для участі у всіх формах суспільного життя та громадської активності.

Аналіз поточного стану та визначення ключових проблем

Висновок 1. На даний момент рівень соціального залучення та громадянської участі окремих (зокрема маломобільних) груп населення є досить низьким, а тому необхідно забезпечити безбар’єрну участь всіх громадян у житті суспільства.

На сьогодні різні групи населення в Україні не мають реальної можливості та мотивації брати участь у громадянській, економічній, освітній, спортивній, культурній та інших сферах життя, а також реалізувати себе в кожній із цих сфер. Їх права і свободи реалізуються не повною мірою.

Така ситуація зумовлена низькою підтримкою різноманіття та наявністю проявів дискримінації в суспільстві, а також недостатнім рівнем визнання і поваги до відмінностей між членами суспільства. Крім того, відсутні наскрізні політики безбар'єрності та недискримінації, через що органи державної та місцевої влади не мають єдиного розуміння необхідності створення безбар'єрних середовищ.

Висновок 2. Низький рівень культури усвідомлення сутності і важливості створення безбар'єрного простору вимагає активізації просвітницької діяльності та подолання дискримінації.

Згідно з дослідженням Київського міжнародного інституту соціології до топ-категорій населення, які зіштовхуються з бар'єрами несприйняття, 58 відсотків респондентів вказали осіб з інвалідністю, 28 відсотків - осіб у віці 55 років і старше, 27,4 відсотка - маломобільних осіб. Така ситуація зумовлена низьким рівнем культури усвідомлення сутності і важливості створення безбар'єрного простору, а також забезпечення рівності в українському суспільстві (як серед суб'єктів прийняття управлінських рішень всіх рівнів, так і окремих громадян). Крім того, спостерігається брак культури спілкування та сприйняття в суспільних групах тих людей, які за певними ознаками (стать, раса, фізичні можливості, вік, досвід тощо) відрізняються від інших.

Висновок 3. На даний час рівень залучення всіх суспільних груп на державному та місцевому рівні до громадянської участі є недостатнім, а отже, необхідно подолати бар'єри реалізації прав і можливостей громадянської участі.

На сьогодні в Україні не всі групи населення мають однаковий доступ до інструментів громадянського впливу. Деякі групи населення часто виключені із партисипативних практик та політичного процесу. Так, частка жінок у Верховній Раді України 9-го скликання становить 20,6 відсотка. Це суттєво більше, ніж у всіх попередніх скликаннях, однак досі в 1,5-2 рази менше, ніж в парламентах ЄС. Частка жінок в обласних радах становить 28 відсотків, а в міських радах двадцятки найбільших міст - 30 відсотків. Наглядові ради державних установ та підприємств мають незначне представництво жінок у своєму складі.

Крім того, рівень залученості молоді до громадянської та політичної активності є достатньо низьким, а в регламентах міст відсутні можливості для інклюзивної участі осіб з маломобільних груп, що також негативно відображається на залученні окремих груп населення до громадянського життя.

Окремо варто зазначити, що доступ до правосуддя для окремих груп населення є нерівномірним, а тому посилює нерівність та призводить до зниження довіри до держави.

Частково перелічені проблеми зумовлені відсутністю комфортного середовища взаємної поваги. Так, зокрема, в політичному та громадському середовищах використовується мова ворожнечі стосовно окремих груп населення, а рівень відповідальності за мову ворожнечі та сексизм серед політиків та державних службовців є доволі низьким.

Висновок 4. Застарілі підходи у сфері охорони здоров'я вимагають переглянути підходи до оцінки втрати функціональності та розвитку реабілітаційних послуг.

На сьогодні оцінка втрати функціональності громадян здійснюється переважно на основі застарілих національних стандартів, а рівень розвитку реабілітаційних та абілітаційних послуг в Україні є дуже низьким. Застарілі підходи до профілактики, лікування та реабілітації не спрямовані на підвищення фізичної активності осіб з інвалідністю, осіб похилого віку та в окремих випадках дітей та молоді. Крім того, діяльність органів охорони здоров'я часто призводить до переміщення громадян у заклади закритого типу, які обмежують можливості їх соціальної залученості та партиципації.

Ці проблеми зумовлені рядом факторів, серед яких, зокрема, панування в суспільстві та системі охорони здоров'я концепції "лікування" замість концепції профілактики захворювань та культивування здорового способу життя.

Висновок 5. На даний час підходи у сфері соціального захисту є застарілими, а отже, механізми розподілу пільг та гарантій мають бути переглянуті.

Існуючий перелік пільг та категорій осіб, які можуть їх отримувати, а також умови і порядок розподілу не дозволяють ефективно розподіляти наявні ресурси і надавати допомогу дійсно тим, хто цього потребує.

Це зумовлено тим, що отримання соціальних гарантій бюрократизоване та має численні перепони, внаслідок чого деякі громадяни не можуть скористатися належними їм пільгами та гарантіями, а деякі громадяни вирішують взагалі ними не користуватися через проблемний процес їх отримання.

Стратегічні цілі

Стратегічними цілями є:

забезпечення усіх груп населення рівними правами та можливостями для соціального залучення та громадянської участі;

усвідомлення усіма громадянами важливості створення безбар'єрного простору та участь в житті суспільства без дискримінації;

забезпечення усіх громадян рівними правами та можливостями політичної участі та доступу до правосуддя;

сфокусованість державної політики на підвищенні рівня здоров'я, забезпеченні фізичної активності населення;

спрямованість філософії соціального захисту та гарантій на створення можливостей та реалізації досягнень (зокрема участі у спортивних змаганнях, паролімпійських та дефлімпійських іграх).

Завдання, спрямовані на досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічної цілі "Забезпечення усіх груп населення рівними правами та можливостями для соціального залучення та громадянської участі" визначено такі завдання:

щодо забезпечення безбар'єрної участі всіх громадян у житті суспільства:

- розроблення та допомога у впровадженні практик та механізмів соціальної та громадської участі, зокрема через формування публічних політик та норм законодавства щодо забезпечення безбар'єрності;

- проведення наскрізного аналізу публічних політик, законодавства та практик органів державної та місцевої влади щодо відповідальності за забезпечення безбар'єрності та інформування громадян про можливості та участі у суспільному житті;

- заохочення та впровадження у політичне, суспільне, культурне життя практик діалогу між різними групами населення та суб'єктами прийняття рішень;

- впровадження найкращих практик і механізмів залучення осіб з інвалідністю, молоді, осіб похилого віку, батьків з дітьми дошкільного віку до культурного життя;

- забезпечення можливостей безбар'єрної участі громадян у культурному житті, доступу до культурних послуг, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них;

- формування публічних політик, стратегій розвитку місцевого та національного рівня на засадах інклюзивності та згуртованості;

- забезпечення належних умов для участі маломобільних груп населення в спортивних заходах.

Для досягнення стратегічної цілі “Усвідомлення усіма громадянами важливості створення безбар'єрного простору та участь в житті суспільства без дискримінації” визначено такі завдання:

- розвиток у системі освіти наскрізного принципу врахування соціальної залученості, недискримінації та поваги до прав людини, партиципації та згуртованості, у тому числі формальній та неформальній освіті, зокрема громадянській;

- проведення широкої просвітницької кампанії щодо популяризації у суспільстві культури створення безбар'єрного простору;

- проведення широких інформаційно-просвітницьких кампаній для працівників державних та комунальних установ і організацій, професійних спільнот та громадськості на всіх рівнях щодо політики безбар'єрності та недискримінації;

- створення та проведення просвітницьких кампаній для цільових аудиторій Стратегії з метою підвищення їх поінформованості та збільшення активності у реалізації своїх прав та форм суспільного життя;

- впровадження кращих практик програм підтримки та підвищення рівня обізнаності батьків дітей з інвалідністю;

- забезпечення комплексності та узгодженості законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації з урахуванням міжнародного досвіду та рекомендацій договірних органів ООН;

розроблення та затвердження стандартів (та критеріїв) антидискримінаційної експертизи нормативно-правових актів та навчального контенту;

розроблення індикаторів і системи збору інформації про випадки дискримінації - створення наскрізної бази показників, які б давали змогу отримувати та аналізувати інформацію щодо дискримінації та своєчасного реагування на неї під час планування програм і заходів;

вдосконалення механізму контролю та притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації;

забезпечення ефективного функціонування системи запобігання, протидії, документування, розслідування кримінальних правопорушень (злочинів), вчинених з мотивів нетерпимості;

підвищення рівня обізнаності публічних службовців щодо застосування антидискримінаційного законодавства для захисту прав окремих груп населення з урахуванням практики Європейського суду з прав людини;

підвищення рівня обізнаності державних службовців щодо прав осіб з інвалідністю, універсального дизайну і доступності.

Для досягнення стратегічної цілі “Забезпечення усіх громадян рівним правами та можливостями політичної участі та доступу до правосуддя” визначено такі завдання:

забезпечення комплексного гендерного підходу до формування, моніторингу та оцінки державних галузевих політик на державному та місцевому рівні;

створення додаткових позитивних стимулів для політичних партій з метою ширшого залучення жінок до політичних процесів. Усунення прогалини у виборчому законодавстві щодо функціонування гендерних квот в частині заміни у списках кандидатів, що вибули, особами тієї ж статі. Посилення відповідальності суб'єктів виборчого процесу за недотримання чи порушення вимог щодо гендерної квоти;

забезпечення рівних прав жінок і чоловіків на представництво у наглядових радах та органах правління державних унітарних підприємств, господарських товариств та державних банків, керівних посадах в державних закладах вищої освіти та наукових установах шляхом врегулювання даного питання на законодавчому рівні. Встановлення мінімальної кількості представників однієї статі, що обираються на посади членів наглядових рад та колегіальних органів правління компаній та державних банків, керівні посади в державних закладах вищої освіти та наукових установах, на рівні не менше ніж 30 відсотків;

проведення інформаційних кампаній та поширення успішних практик рівної участі, а також створення індивідуальних державних програм підтримки (навчальних програм, стажувань, грантів на навчання);

забезпечення збору та аналізу статистичних даних щодо участі жінок та чоловіків у виборчому процесі та щодо їх представництва на виборних посадах на національному та місцевому рівні;

проведення інформаційних кампаній щодо участі у виборчому процесі окремих груп населення;

створення умов реалізації особистого голосування на загальнодержавних та місцевих виборах;

передбачення включення до напрямів використання коштів державного фінансування політичних партій, кандидати з інвалідністю якої стали депутатами рад різних рівнів, інклюзивної політики для надання підтримки кандидатам з інвалідністю на подолання ними перешкод, пов'язаних з інвалідністю;

розроблення та реалізація програм залучення молоді до громадянського та політичного життя. Проведення інформаційних кампаній для молоді та створення і підтримки розвитку відповідної інфраструктури (бібліотек, суспільних просторів) для громадянської взаємодії молоді;

інституційна підтримка молодіжних громадських об'єднань та громадських об'єднань осіб з інвалідністю на державному та місцевому рівні;

проведення інформаційних кампаній та навчання щодо інструментів участі для молоді та осіб похилого віку для збільшення їх залучення до прийняття громадських рішень на державному та місцевому рівні;

інституційна підтримка організацій громадянського суспільства, що займаються захистом прав та інтересів вразливих груп населення, наданням соціальних послуг;

врегулювання нормативної бази органів місцевого самоврядування щодо інструментів інклюзивної участі;

створення інституту громадських помічників депутатів всіх рівнів від окремих груп населення;

забезпечення рівних можливостей для доступу окремих груп населення до правосуддя, зокрема вразливих груп населення, осіб з інвалідністю, а також організацій, що захищають їх інтереси.

Для досягнення стратегічної цілі “Сфокусованість державної політики на підвищенні рівня здоров'я, забезпеченні фізичної активності населення” визначено такі завдання:

запровадження системи оцінки втрати функціональності на основі принципів Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я та Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків;

запровадження комплексних реабілітаційних та абілітаційних послуг, спрямованих на підвищення якості життя, активності, працездатності та залучення в усі форми суспільного життя (переоцінка діючих системи та стандартів реабілітації, імплементація комплексних західних підходів у співпраці з МОЗ);

інтеграція концепцій та механізмів безбар'єрності в державну систему охорони здоров'я та навчання медичних працівників;

інтеграція державної політики охорони здоров'я в частині здоров'я населення, просвітництва, гуманізації та культивування здорового образу життя із державною політикою безбар'єрності (принцип “здоров'я, а не лікування”);

запровадження державної програми заходів з управління ризиками старіння нації, зокрема в питаннях підтримки активного довголіття, нейрокогнітивних розладів, аспектів самостійного та підтримуваного проживання.

Для досягнення стратегічної цілі “Спрямованість філософії соціального захисту та гарантій на створення можливостей та реалізації досягнень (зокрема участі у спортивних змаганнях, паралімпійських та дефлімпійських іграх)” визначені такі завдання:

проведення моніторингу та аудиту сфери соціальних захисту та гарантій, реформування пільгової системи в частині забезпечення безбар'єрності (наприклад, щорічні дослідження із міжнародними організаціями), а також проведення оцінки економічного та суспільного ефекту від наданих пільг;

формування на рівні кожної громади якісно нової системи забезпечення та захисту прав дітей, що дасть змогу відійти від практики інституційного догляду та виховання дітей до забезпечення безпечного догляду і виховання кожної дитини в сімейному або наближеному до сімейного середовищі;

створення умов для підвищення прозорості і доступності системи соціального захисту, забезпечення об'єктивного (недискримінуючого), ефективного і цільового розподілу гарантій і пільг;

забезпечення функціонування закладів фізичної культури та спорту для всіх верств населення.

Цільові індикатори

За стратегічною ціллю “Забезпечення усіх груп населення рівними правами та можливостями для соціального залучення та громадянської участі”:

розроблено практики та механізми соціальної та громадської участі, зокрема через формування публічних політик та норм законодавства щодо забезпечення безбар'єрності;

забезпечено осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення рівними правами з усіма іншими громадянами, можливостями для участі у культурному житті, доступом до культурних послуг, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них;

актуалізовано соціальні стандарти надання послуг з фізичної культури та спорту населенню.

За стратегічною ціллю “Усвідомлення усіма громадянами важливості створення безбар'єрного простору та участь в житті суспільства без дискримінації”:

зменшено частку осіб, які повідомили про те, що в останні 12 місяців особисто стикнулися з дискримінацією за певною ознакою, серед загальної кількості звернень;

зменшено частку злочинів, вчинених з мотивів нетерпимості, які розслідуються та за якими винні особи притягаються до відповідальності;

проведено широку просвітницьку кампанію щодо популяризації у суспільстві культури створення безбар'єрного простору.

За стратегічною ціллю “Забезпечення усіх громадян рівними правами та можливостями політичної участі та доступу до правосуддя”:

збільшено частку осіб однієї статі у парламенті щонайменше до 40 відсотків;

збільшено частку осіб однієї статі серед депутатів обласних рад та місцевих рад міст обласного значення до 40 відсотків;

збільшено частку осіб однієї статі на державній службі у розрізі **категорій посад “А”** до 40 відсотків;

збільшено частку осіб однієї статі в наглядових радах державних регуляторів щонайменше до 40 відсотків;

збільшено частку осіб з інвалідністю у законодавчих, виконавчих та представницьких органах влади;

збільшено частку молоді, яка бере участь у виборчому процесі;

проведено інформаційні кампанії щодо участі у виборчому процесі окремих груп населення;

забезпечено рівні можливості для доступу осіб до правосуддя, зокрема вразливих груп населення, осіб з інвалідністю, а також організацій, що захищають їх інтереси.

За стратегічною ціллю “Сфокусованість державної політики на підвищенні рівня здоров'я, забезпеченні фізичної активності населення”:

запроваджено систему оцінки втрати функціональності на основі принципів Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я та Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків;

запроваджено комплексні реабілітаційні та абілітаційні послуги, спрямовані на підвищення якості життя, активності, працездатності та залучення у всі форми суспільного життя.

За стратегічною ціллю “Спрямованість філософії соціального захисту та гарантій на створення можливостей та реалізації досягнень (зокрема участі у спортивних змаганнях, паралімпійських та дефлімпійських іграх)”:

проведено аудит сфери соціальних захисту та гарантій;

удосконалено механізм розподілу соціальних гарантій, перелік соціальних гарантій та категорій осіб, які можуть їх отримувати;

імplementовано положення **Конвенції про права осіб з інвалідністю** в частині посилення соціальних гарантій для осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю.

Очікувані результати за напрямом

Досягнення стратегічних цілей дасть змогу досягти суспільної та громадянської безбар'єрності в країні завдяки:

- забезпеченню безбар'єрної участі всіх громадян у різних сферах життя суспільства;
- активізації просвітницької діяльності та подоланню проявів дискримінації;
- подоланню бар'єрів реалізації прав і можливостей громадянської участі;
- трансформації підходів до оцінки втрати функціональності та розвитку реабілітаційних послуг;
- вдосконаленню механізму розподілу пільг та соціальних гарантій.

Напрямок 5. Освітня безбар'єрність

Візія

Створені рівні можливості та вільний доступ до освіти, зокрема освіти протягом життя, а також здобуття іншої професії, підвищення кваліфікації та опанування додаткових компетентностей.

Аналіз поточного стану та визначення ключових проблем

Висновок 1. Станом на сьогодні громадяни України не використовують всі можливі освітні інструменти для професійного, культурного та суспільного розвитку дітей, молоді та дорослих.

Низький рівень системності та матеріальної забезпеченості андрагогіки, зокрема діяльності університетів третього віку.

Фінансова недоступність післядипломної та неформальної освіти.

Дитячі садочки не готові до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Учні з особливими освітніми потребами навчаються в спеціальних закладах окремо від інших дітей або здобувають освіту за сімейною (домашньою) формою та педагогічним патронажем.

Учні з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, проживають та утримуються у пансіонах закладів освіти.

Недостатній рівень визнання та популяризації неформальної освіти громадського сектору як самостійного освітнього інструменту.

Недостатній рівень інтеграції освіти на підприємствах та в організаціях в освітнє середовище.

Відсутність системного моніторингу кращих освітніх практик та розроблення програм з їх інтеграції в освітню систему України.

Недостатній рівень впровадження дистанційних форм освіти для різних категорій громадян.

Наявний дефіцит місць в дитячих садочках.

Висновок 2. Потреби учасників освітнього процесу з особливими освітніми потребами недостатньо задоволені.

Недостатній рівень підготовки педагогічних працівників та психологічних служб закладів освіти для роботи з особами з особливими освітніми потребами, зокрема щодо володіння засобами альтернативної комунікації.

Недостатня забезпеченість інклюзивно-ресурсних центрів досвідченими фахівцями.

Недостатня забезпеченість асистентами вчителів, зокрема вчителів-предметників з фізики, хімії, математики.

Застарілі методики і підходи до роботи не відповідають сучасним викликам.

Упередженість у ставленні до безбар'єрності, інклюзії та низький рівень поширення культури прийняття серед учасників освітнього процесу.

Організація освітнього процесу не завжди враховує особливості роботи з особами з особливими освітніми потребами.

Потребують удосконалення умови здачі зовнішнього незалежного оцінювання, вступних та екзаменаційних іспитів до закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти із можливістю використання для осіб з особливими освітніми потребами асистивних технологій.

Низький рівень інформаційної доступності навчальних та інформаційних матеріалів.

Недостатнє матеріально-технічне забезпечення закладів освіти необхідними асистивними технологіями для надання якісних та доступних послуг.

Низький рівень навичок користування асистивними технологіями.

Низький рівень фінансової та цифрової грамотності, громадської та сексуальної освіти.

Низький рівень володіння технікою орієнтування на місцевості.

Відсутнє поширення сервісів з конвертування документів, навчальних матеріалів, їх переклад на жестову мову, тифлоопис, запис у зручних для відтворення форматах.

Відсутність обізнаності громади про існуючі послуги.

Серед здобувачів вищої та професійної (професійно-технічної) освіти лише 0,85 відсотка осіб мають інвалідність, що становить близько 7 відсотків загальної частки осіб з інвалідністю в Україні.

Діти з цукровим діабетом, целіакією та харчовими алергіями не можуть відвідувати дитячі садочки, адже їх немає чим годувати. Дієта без глютену, без цукру, без лактози не прописана ні в освітніх таборах, ні у лікарнях, ні у дошкільних освітніх закладах, ні у вищих навчальних закладах.

Висновок 3. Освітнє середовище не сприяє розвитку інклюзії, а навпаки, часто створює бар'єри для учасників освітнього процесу.

Незадовільна інфраструктура більшості закладів освіти та обслуговуючих елементів (центри дозвілля, ігрові майданчики, гуртожитки, бібліотеки, архіви та актові зали).

Низький рівень залученості батьків та опікунів до освітнього процесу та недостатній рівень інтеграції досвіду батьків до організації навчання дітей.

Також поширена недоступність освітніх закладів, а відповідно і заходів та батьківських зборів для батьків, які користуються кріслом колісним, отримали тимчасову травму, мають порушення слуху, зору або мають маленьких дітей і користуються дитячим візком.

Недоступне позанавчальне дозвілля та додаткова освіта.

Присутні дискримінація та булінг у закладах освіти щодо дітей з особливими освітніми потребами.

Відсутня єдина державна система раннього втручання.

Досі не інтегровано Міжнародну класифікацію функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я.

Розроблена, але не затверджена, Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти на 2021-2031 роки.

Низький рівень планування залучення дітей з особливими освітніми потребами на етапі їх реєстрації в громаді.

Стратегічні цілі

Стратегічними цілями є:

можливість дорослих, молоді та дітей використовувати всі види та форми освіти;
задоволення особливих освітніх потреб всіх учасників освітнього процесу;
створення інклюзивного освітнього середовища.

Завдання, спрямовані на досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічної цілі “Можливість дорослих, молоді та дітей використовувати всі види та форми освіти” визначено такі завдання:

щодо розвитку освіти дорослих:

- систематизація процесів надання послуг, популяризація центрів надання освітніх послуг та забезпечення умов для фінансування за форматом “гроші ходять за людиною”;

- прийняття та впровадження Закону України “Про освіту дорослих”;

- створення веб-ресурсу з матеріалами університетів третього віку та його популяризація серед осіб похилого віку, які потребують постійного супроводу, у співпраці із громадським сектором;

- створення умов для розвитку національних та міжнародних обмінів, форумів та конференцій для студентів університетів третього віку;

- забезпечення умов для підготовки андрагогів;

щодо розвитку та підтримки інших форм освіти:

- забезпечення закладів дошкільної освіти методичними, діагностичними та матеріально-технічним засобами для створення та функціонування інклюзивного середовища;

- забезпечення підвищення рівня якості надання освітніх послуг в спеціальних закладах загальної середньої освіти або спеціальних класах (групах) закладів освіти із створенням умов для здобуття учнями (вихованцями) з особливими освітніми потребами освіти в освітньому середовищі, наближеному до місця їх проживання;

- популяризація та підтримка впровадження сімейних форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;

- забезпечення умов громадського сектору для організації навчання, яке не забезпечується інституційною освітою, шляхом популяризації, проведення конкурсів та форумів;

- розвиток та підтримка кваліфікаційних центрів, що визнають результати здобуття освіти за неформальною освітою, зокрема у надавачів освітніх послуг з громадського сектору;

- розвиток та підтримка інституту професійного наставництва;

- розвиток та підтримка впровадження дуальної освіти шляхом реалізації спільних проектів освітніх закладів та бізнесу;

- організація систематичного та постійного моніторингу кращих освітніх практик з метою подальшої інтеграції в освітню систему, їх популяризація через проведення обміну досвідом, семінарів та інших заходів;

- створення умов для дистанційного навчання у всіх освітніх закладах.

Для досягнення стратегічної цілі “Задоволення особливих освітніх потреб всіх учасників освітнього процесу” визначено такі завдання:

щодо підвищення кваліфікації учасників освітнього процесу:

- проведення навчань та поширення існуючих матеріалів для викладачів, вчителів, вихователів та психологічних служб щодо задоволення особливих освітніх потреб;

- створення та забезпечення освітніх можливостей для освітніх управлінців щодо питань освітньої безбар'єрності та рішень, які управлінці мають прийняти на місцях в межах своїх повноважень;

- розвиток мережі та підтримка інклюзивно-ресурсних центрів відповідно до існуючих нормативів;

- забезпечення конкурентного рівня оплати праці спеціалістам з інклюзивного навчання;

- створення умов для організації національного та міжнародного обміну досвідом для фахівців освіти всіх рівнів, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, батьківських спільнот та профільних громадських об'єднань;

- проведення конкурсів проектів щодо розроблення просвітницьких культурних продуктів щодо культури прийняття, у тому числі працюючи з розважальним сектором та сферою культури;

- розроблення інформаційних кампаній щодо популяризації ідей безбар'єрності, необхідності її впровадження, постійно діючих тренінгових програм, семінарів для всіх, хто дотичний до цього процесу, від батьків, педагогів, політиків, керівників закладів до самих дітей, учнів, студентів;

- стимулювання організації та проведення просвітницьких лекцій для учнів/студентів про цінність безбар'єрності і соціального залучення всіх в громаді;

- підвищення мотивації до навчання фахівців за професіями “асистент вчителя”, “асистент учня”, зокрема створення умов для навчання батьків дітей з особливими освітніми потребами;

щодо створення безбар'єрних умов під час здобуття освіти:

- запровадження постійного моніторингу забезпечення спеціально створених умов для осіб з особливими освітніми потребами під час здачі зовнішнього незалежного оцінювання, вступних та екзаменаційних іспитів в частині дотримання вимог доступності;

- удосконалення механізмів забезпечення засобами із застосуванням асистивних технологій під час здачі вступних та екзаменаційних іспитів всіх учасників освітнього процесу;

- популяризація дистанційної форми здобуття освіти та технології дистанційного навчання з урахуванням усіх освітніх особливостей учасників освітнього процесу;

- забезпечення закладів освіти умовами та інструментами для адаптації всіх інформаційних матеріалів для осіб з порушеннями зору, слуху та осіб з порушенням інтелектуального розвитку;

- запровадження механізму субсидування витрат на забезпечення фізичної, інформаційної та цифрової доступності в освітніх середовищах;

- розвиток та популяризація застосування навчальних матеріалів із використанням спеціальної техніки;

- розроблення інтерактивних довідників щодо освітнього ландшафту закладів вищої освіти;

- створення бібліотечного фонду спеціальної літератури, адаптованої для осіб з порушеннями зору, слуху, ментальними порушеннями;

- створення умов для розвитку центрів підтримки учнів та студентів, які забезпечують консультування та методологічну підтримку щодо доступності, відповідності та прийнятності освітніх програм для всіх учасників освітнього процесу; моніторинг та організацію доступності під час вступу та здачі іспитів з використанням всіх необхідних технічних засобів; інформаційну доступність навчальних та організаційних матеріалів; додаткові послуги з інтеграції отримувачів послуг та додаткового навчання з фінансової,

цифрової грамотності, сексуальної та громадянської освіти, техніки орієнтування на місцевості; соціальний супровід та психологічну підтримку;

- стимулювання закладів освіти до якісної та доступної комунікації своїх освітніх можливостей;

- розвиток умов та платформ для проведення якісних інформаційних кампаній щодо популяризації освітніх можливостей;

- забезпечення харчової безбар'єрності у всіх закладах освіти шляхом запровадження моніторингу харчових потреб та популяризації здорового харчування.

Для досягнення стратегічної цілі “Створення інклюзивного освітнього середовища” визначено такі завдання:

- розроблення критеріїв та запровадження моніторингу доступності та комфорту закладів освіти;

- розроблення та затвердження стандарту структурування освітнього середовища для осіб з порушенням інтелектуального розвитку;

- забезпечення доступності всієї інфраструктури освітніх середовищ (гуртожитки, центри дозвілля, бібліотеки, архіви, актові зали тощо);

- створення умов для забезпечення високого рівня залученості батьків та опікунів до освітнього процесу шляхом пріоритизації відповідних проектів на конкурсах проектів для закладів освіти;

- запровадження та поширення практики забезпечення доступності заходів у позанавчальний час для всіх учасників освітнього процесу;

- створення відповідних умов і привітної атмосфери для взаємодії учасників освітнього процесу і збільшення залученості батьків та опікунів шляхом проведення спільних заходів, тренінгів, семінарів;

- розроблення та впровадження системи моніторингу задоволеності учасників освітнього процесу;

- розроблення та включення критеріїв інклюзивності та залучення в сертифікацію провайдерів освітніх послуг;

- розроблення та впровадження державної системи раннього втручання;

- запровадження в Україні Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я та інтегрування її в систему освіти як сучасне підґрунтя для планування індивідуальних освітніх траєкторій;

- затвердження та імплементація Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти на 2021-2031 роки;

- створення системи якісного моніторингу та обміну інформацією в громадах щодо кількості осіб похилого віку, молоді, народжених з інвалідністю для планування забезпечення доступу до освітніх послуг на етапі реєстрації людини в громаді;

оновлення порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти з метою забезпечення якісної організації інклюзивного навчання, забезпечення індивідуалізації освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами, зокрема шляхом забезпечення їх додатковими послугами.

Цільові індикатори

За стратегічною ціллю “Можливість дорослих, молоді та дітей використовувати всі види та форми освіти” та за стратегічною ціллю “Задоволення особливих освітніх потреб всіх учасників освітнього процесу”:

збільшено кількість осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в інклюзивних класах (групах), щороку на 10 відсотків;

частка студентів з особливими освітніми потребами пропорційно відповідає частці цільових груп у суспільстві;

забезпечено функціонування системи центрів підтримки студентів/молодіжних центрів на базі всіх закладів вищої, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) освіти.

За стратегічною ціллю “Створення інклюзивного освітнього середовища” - затверджено та реалізовано Національну стратегію розвитку інклюзивної освіти на 2021-2031 роки.

Очікувані результати за напрямом

Досягнення стратегічних цілей дасть змогу досягти освітньої безбар’єрності в країні завдяки тому, що:

збільшено кількість охоплених осіб похилого віку освітніми програмами університетів третього віку;

збільшено частку дитячих садочків в громадах, що задовольнили особливі потреби і забезпечили привітне та доступне середовище освітнього процесу і приймають дітей з інвалідністю і особливими освітніми потребами;

всі інклюзивно-ресурсні центри в громадах відповідають нормативним вимогам;

інклюзивно-ресурсні центри мають достатньо фахівців для надання освітніх послуг;

надавачі освітніх послуг (вчителі, викладачі, тренери, вихователі, асистенти вчителів, майстри виробничого навчання) володіють навичками і спроможні надавати послуги відповідно до потреб здобувачів;

система раннього втручання впроваджена на рівні громад;

запроваджено в Україні та інтегровано в систему освіти Міжнародну класифікацію функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров’я.

Напрямок 6. Економічна безбар’єрність

Візія

Всі громадяни незалежно від віку, статі, сімейного стану чи стану здоров'я мають умови та можливості для працевлаштування, отримання фінансових та інших ресурсів для заняття підприємництвом чи самозайнятістю.

Аналіз поточного стану та визначення ключових проблем

Висновок 1. Потенціал підприємництва та самозайнятості не використовується повною мірою для забезпечення економічної свободи цільових груп Стратегії.

Низький рівень розвитку підприємницької культури ведення господарської діяльності серед таких груп населення, як молодь, жінки, особи похилого віку, особи з інвалідністю. Також низький рівень фінансової грамотності та навичок управління, зокрема серед таких категорій.

Комунікація щодо умов пільгового оподаткування та кредитування не є ефективною та потребує детальнішого перегляду для стимулювання підприємницької діяльності серед таких груп населення, як молодь, жінки, особи похилого віку, особи з інвалідністю.

Відсутній консультативний супровід створення та реєстрації підприємницької діяльності, а також низький рівень базових теоретичних та практичних знань щодо сучасних можливостей роботи та підприємницької діяльності серед вразливих категорій населення.

Існуючі підприємства, власниками та працівниками яких є особи з інвалідністю, ведуть господарську діяльність, яка неналежним чином оптимізована, та часто залежать від державної підтримки, а також часто не мають достатньо ресурсів для ведення конкурентоспроможної маркетингової діяльності та для впровадження інновацій.

Висновок 2. Існує ряд обмежень та бар'єрів, які не дозволяють цільовим групам Стратегії почати активність на ринку праці.

Поширені стереотипи серед працедавців та колективів щодо працевлаштування осіб з вразливих категорій.

Низький рівень професійної орієнтації щодо потрібних навичок для працевлаштування: написання резюме, навичок проходження співбесід, фінансової та цифрової грамотності.

Опіка за дитиною створює бар'єри для участі у ринку праці.

Серед вразливих на ринку праці категорій населення поширені психологічні бар'єри перед вибором/навчанням професії чи роботи.

Догляд за дитиною та особами, що потребують стороннього догляду, створює бар'єри для участі у ринку праці.

Висновок 3. Існує ряд бар'єрів та обмежень як під час пошуку роботи та працевлаштуванні, так і під час зайнятості та кар'єрного зростання.

Недостатня кількість доступних робочих місць для осіб з інвалідністю, батьків дітей до 6 років та молоді, зокрема в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Працедавці не мають достатнього ресурсу для облаштування робочих місць для осіб з інвалідністю, а державна політика підтримки роботодавців на забезпечення розумного пристосування не є заохочувальною.

Висновки медико-соціальних експертних комісій дискримінують певні категорії громадян у доступі до бажаних місць роботи.

Низький рівень поширення практики забезпечення інформаційної доступності оголошень про вакансії та їх недискримінаційного опису. Процес проходження інтерв'ю не розрахований на участь осіб з інвалідністю, осіб похилого віку, батьків дітей до 6 років, молоді.

Низький рівень розвитку соціального супроводу після працевлаштування вразливих категорій та відсутність культури повноцінного ознайомлення з процесами роботи в компаніях.

Поширена дискримінація вразливих груп на ринку праці під час роботи щодо підвищень та умов праці.

Широко поширена гендерна дискримінація щодо оформлення лікарняних з догляду за дитиною та декретних відпусток.

Низький рівень поширення на підприємствах та в організаціях процедур із забезпечення інклюзивності. Відсутня комунікація від держави та громад щодо забезпечення доступності та залучення на етапі реєстрації господарської чи громадської діяльності.

Висновок 4. Необхідні інтервенції щодо забезпечення умов, що сприяють підвищенню рівня зайнятості серед цільових груп Стратегії.

Недостатньо розвинута система підтримки жінок під час вагітності та народження дитини до 1,5 року.

Низький рівень забезпеченості першими робочими місцями.

Норма працевлаштування осіб з інвалідністю не виконує своєї прямої функції та не досягає цілі забезпечення права на працю для осіб з інвалідністю.

Недостатній рівень комунікації наявних інструментів стимулювання працевлаштування.

Нецільове використання зібраних коштів за нестворені робочі місця (витрачається на обладнання, будівництво спортивних баз, засоби реабілітації).

Відсутня державна політика з підтримуваної та захищеної зайнятості осіб з порушенням інтелектуального розвитку та психічними порушеннями.

Недостатній рівень впровадження гнучких форм роботи.

Недостатньо ресурсного забезпечення суб'єктів господарської діяльності на забезпечення зайнятості вразливих на ринку праці груп населення.

Широко розповсюджені негативні стереотипи щодо вразливих категорій та якості роботи з ними і, як наслідок, рівень залучення осіб з інвалідністю до ринку праці є недостатнім.

Стратегічні цілі

Стратегічними цілями є :

забезпечення доступу до підприємницької діяльності та самозайнятості;

забезпечення умов для працевлаштування;

забезпечення доступності процесу працевлаштування та на робочому місці;

підвищення рівня зайнятості вразливих на ринку праці категорій населення.

Завдання, спрямовані на досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічної цілі “Забезпечення доступу до підприємницької діяльності та самозайнятості” визначено такі завдання:

підвищення рівня підприємницької культури ведення господарської діяльності, зокрема серед таких груп населення, як молодь, жінки, особи похилого віку, особи з інвалідністю, шляхом проведення інформаційних кампаній, напрацювання навчальних матеріалів та їх поширення у доступних форматах;

підвищення рівня фінансової грамотності та управлінських навичок серед вразливих категорій населення, зокрема шляхом адаптації програм підвищення фінансової грамотності та підприємницької культури для сприйняття інформації особами з інвалідністю з порушеннями зору, слуху та особами з порушенням інтелектуального розвитку;

ефективна комунікація, перегляд та розширення можливостей пільгового оподаткування та кредитування для представників таких груп населення, як молодь, жінки, особи похилого віку, особи з інвалідністю та їх об'єднань;

створення програм супроводу для започаткування власної справи вразливими на ринку праці групами населення, зокрема через мережу державних бізнес-інкубаторів, бізнес-акселераторів та центрів зайнятості;

створення платформи для консультацій щодо підприємницької діяльності та професійного розвитку, а також надання послуг на добровільній та безоплатній основі;

розвиток інституту інвестиційного супроводу та менторства для існуючих підприємств, власниками та засновниками яких є цільові групи Стратегії;

врегулювання та розвиток інституту соціального підприємництва, зокрема для ефективної монетизації соціальних послуг (перекладу жестовою мовою, адаптації доступного середовища, орієнтації на місцевості, тифлоперекладу, реабілітації, підготовки собак-поводирів тощо).

Для досягнення стратегічної цілі “Забезпечення умов для працевлаштування” визначено такі завдання:

стимулювання розвитку просвітницьких ініціатив для роботодавців та колективів щодо прийняття на рівних колег будь-якого віку, статі та з будь-якими функціональними можливостями шляхом проведення конкурсів проектів та програм;

забезпечення умов для особи з інвалідністю щодо доведення своєї спроможності у виконанні будь-яких професійних обов'язків згідно з рекомендаціями Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я та без дискримінації на місцях роботи;

розвиток ефективної системи консультування, професійної орієнтації безробітних з використанням найкращих практик, створення платформ для поширення та обміну найкращими практиками на національному та міжнародному рівні;

забезпечення ефективного функціонування мережі ясел, дитсадків та інструментів догляду за дітьми, зокрема групи продовженого дня, для забезпечення умов працевлаштування батьків чи опікунів;

проведення інформаційних кампаній щодо популяризації зайнятості та підприємництва серед вразливих на ринку праці категорій для подолання невпевненості та психологічних бар'єрів перед вибором професії чи роботи.

Для досягнення стратегічної цілі “Забезпечення доступності процесу працевлаштування та на робочому місці” визначено такі завдання:

облаштування робочих місць та умов на робочому місці для працівників з інвалідністю, з тимчасовими порушеннями здоров'я та батьків дітей до 6 років, зокрема в органах державної влади та органах місцевого самоврядування;

забезпечення ефективної роботи системи облаштування доступних робочих місць, яка є комфортною для роботодавців та працівників, зокрема шляхом спрощення процедури отримання підтримки підприємствами на створення робочих місць;

забезпечення перегляду та оновлення на постійній основі класифікатора професій, зокрема створення професії фахівця з різноманіття та інклюзивності;

впровадження Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я для надання недискримінаційних та стимулюючих до роботи рекомендацій згідно з реальними можливостями людини;

забезпечення доступності оголошення про будь-яку вакансію для сприйняття інформації всіма громадянами, включаючи осіб з інвалідністю з порушеннями зору, слуху та осіб з порушенням інтелектуального розвитку;

поширення практик недискримінаційних описів вакансій та вимог щодо фізичного стану, статі та віку;

поширення практик проведення незаангажованих інтерв'ю та вибору спеціалістів без оцінки їх фізичного стану, статі та віку;

поширення впровадження державного стандарту соціальної послуги соціального супроводу разом із кращими практиками орієнтування на робочих місцях;

забезпечення моніторингу гендерних, фізичних та вікових характеристик працівників для запобігання системній дискримінації під час підвищень;

подальше впровадження та популяризація умов для будь-кого з батьків чи опікунів на використання лікарняних з догляду за дитиною чи декретних відпусток та відпусток при народженні дитини;

розроблення типових кодексів інклюзивності та недискримінації, а також інформаційних матеріалів щодо різноманітності працевлаштування, їх поширення під час реєстрації бізнесу та серед діючих підприємств через державного реєстратора;

створення платформ для обміну інформацією між бізнесом, освітньою системою та Державною службою зайнятості для забезпечення ефективного планування вибору кар'єри.

Для досягнення стратегічної цілі “Підвищення рівня зайнятості вразливих на ринку праці категорій населення” визначено такі завдання:

вжиття заходів до фінансового забезпечення оплати праці осіб з інвалідністю протягом певного періоду з метою створення умов для підвищення рівня працевдатності, зайнятості та професійних навичок, зокрема шляхом надання дотацій на створення робочих місць (субсидування), стимулюючих (мотиваційних) підходів для роботодавців;

розвиток соціально-інформаційних кампаній щодо популяризації прийняття та недискримінації на робочому місці шляхом проведення конкурсів, програм;

інформаційне забезпечення моніторингу працевлаштування осіб цільових груп шляхом впровадження системи обліку фізичних, вікових та гендерних характеристик робітників;

забезпечення умов, за яких здійснюється ефективне виконання норм працевлаштування та відсутні заяви про дискримінацію протягом одного року в критеріях для лістингу (включення до списку) компаній на вітчизняних фондових біржах;

створення умов для стимулювання розвитку дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу;

забезпечення ефективного та прозорого застосування адміністративно-господарських санкцій за недотримання норми працевлаштування, зокрема через удосконалення діяльності Фонду соціального захисту інвалідів, з метою сприяння реальній зайнятості осіб з інвалідністю із забезпеченням прозорості і відкритості всіх процесів і процедур, із залученням бізнес-асоціацій, представників громадянського суспільства, експертів;

запровадження моніторингу та перегляду ефективності квотування та нормування працевлаштування;

забезпечення доступного інформування учасників ринку праці щодо стимулів з працевлаштування та відповідних нововведень;

створення реєстру підприємств, що надають соціальні послуги, працевлаштовують осіб з інвалідністю або забезпечують їх зайнятість, з якими підприємства можуть укладати договори на надання товарів/послуг;

забезпечення умов для роботодавців щодо гнучкого виконання норми на працевлаштування шляхом замовлення послуг чи товарів у підприємств, власниками та працівниками яких є організації осіб з інвалідністю;

моніторинг виконання норм працевлаштування в державних органах влади та органах місцевого самоврядування;

забезпечення гарантованого права жінки на збереження робочого місця із страхуванням на час вагітності та пологів від держави у розмірі 100 відсотків заробітної плати до настання вагітності;

напрацювання методик та поширення практик підтримки працевлаштування в органах місцевого самоврядування як перше робоче місце молоді.

Цільові індикатори

За стратегічною ціллю “Забезпечення доступу до підприємницької діяльності та самозайнятості”:

запроваджено інститут інвестиційного супроводу для існуючих підприємств, власниками та засновниками яких є особи з інвалідністю та інші суспільні групи;

прийнято закон про соціальне підприємництво до кінця 2022 року.

За стратегічною ціллю “Забезпечення умов для працевлаштування” - впроваджено Міжнародну класифікацію функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров’я у процедури працевлаштування в Україні.

За стратегічною ціллю “Забезпечення доступності процесу працевлаштування та на робочому місці” - 100 відсотків оголошень про вакансії в Україні є гендерно нейтральними, не містять дискримінаційного опису та є інформаційно доступними.

За стратегічною ціллю “Підвищення рівня зайнятості вразливих на ринку праці категорій населення”:

рівень безробіття та частка зайнятого економічно активного населення серед цільових груп відповідає середньому рівню цих показників в Україні;

рівень доходів серед цільових груп є таким самим як середній рівень доходів в Україні.

Очікувані результати за напрямом

Досягнення стратегічних цілей дасть змогу досягти економічної безбар’єрності в країні завдяки тому, що:

в Україні зросла підприємницька культура ведення господарської діяльності, зокрема серед таких суспільних груп, як молодь, жінки, особи похилого віку, особи з інвалідністю;

існуючі підприємства, власниками яких є особи з інвалідністю, ведуть ефективну та самодостатню господарську діяльність;

працедавці не мають упереджень щодо працевлаштування працівників з таких груп, як молодь, жінки, особи похилого віку, особи з інвалідністю;

збільшилася кількість заяв підприємців на використання допомоги з адаптації робочих місць та соціального супроводу на робочому місці;

збільшено частку працевлаштованих осіб з інвалідністю на державній службі.

Розділ III. Імплементация та моніторинг

Імплементация Стратегії здійснюватиметься такими шляхами:

положення даної Стратегії необхідно брати за основу під час підготовки планів заходів, проектів програмних і стратегічних документів, проектів законів та інших актів законодавства;

заходи щодо реалізації визначених Стратегією ініціатив (шляхів досягнення стратегічних цілей і відповідних завдань) державної політики необхідно включати до планів діяльності Кабінету Міністрів України та відповідних планів міністерств;

чинні стратегічні документи Кабінету Міністрів України, плани діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади необхідно привести у відповідність із Стратегією (в разі розбіжностей) і реалізувати з урахуванням пріоритетності досягнення визначених Стратегією стратегічних цілей.

З метою забезпечення розроблення і впровадження ефективних політик у сфері безбар'єрності та недискримінації за використання єдиної методології будуть запроваджені індикатори та механізми оцінки впровадження Стратегії (на основі проведених соціальних досліджень, моніторингів, аудитів тощо).

Результати моніторингу мають враховуватися під час формування заходів щодо реалізації визначених Стратегією шляхів досягнення стратегічних цілей і відповідних завдань державної політики на плановий період.

Реалізація Стратегії забезпечується спільними діями органів державної влади, органів місцевого самоврядування, організації громадянського суспільства, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за підтримки ООН, Ради Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, Європейського Союзу та інших міжнародних організацій.

Для організації процесу реалізації Стратегії Кабінетом Міністрів України утворюється міжвідомча робоча група з питань реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (далі - міжвідомча робоча група), до складу якої входять представники центральних та місцевих органів виконавчої влади, а також за згодою представники інших державних органів, установ та організацій, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, народні депутати України, представники громадських об'єднань, наукових установ та міжнародних організацій в Україні.

Міжвідомча робоча група здійснює аналіз стану справ та причин виникнення проблем за напрямками безбар'єрності Стратегії, проводить оцінку прогресу реалізації Стратегії, готує пропозиції та рекомендації щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення ефективної реалізації Стратегії. У разі потреби міжвідомча робоча група може визначати

методологію проведення оцінки прогресу реалізації Стратегії та перелік додаткових показників, за якими здійснюватиметься така оцінка.

Під час проведення оцінки прогресу реалізації Стратегії можуть братися до уваги адміністративні дані, статистична інформація, результати соціологічних досліджень, опитувань громадської думки, моніторингу дотримання прав і свобод людини, що здійснюється органами державної влади, органами місцевого самоврядування, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, організаціями громадянського суспільства, міжнародними організаціями.

Міжвідомча робоча група щороку не пізніше 20 березня готує та оприлюднює аналітичний звіт про стан виконання Стратегії за попередній рік, який містить узагальнену оцінку прогресу реалізації Стратегії в цілому та за кожним стратегічним напрямом; інформацію щодо виконання плану дій з реалізації Стратегії за попередній рік; рекомендації щодо вдосконалення механізму реалізації Стратегії, а також пропозиції щодо вжиття органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами та організаціями невідкладних заходів з метою забезпечення ефективної реалізації Стратегії та розв'язання основних проблем у сфері безбар'єрності.

Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року

Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 14.04.2021 № 366-р

Прийняття від **14.04.2021**

Постійна адреса:

<https://zakon.rada.gov.ua/go/366-2021-%D1%80>

Законодавство України
станом на 28.02.2024
чинний

366-2021-р

Публікації документа

- Офіційний вісник України від 11.05.2021 — 2021 р., № 36, стор. 61, стаття 2154, код акта 104656/2021
- Урядовий кур'єр від 26.05.2021 — № 99